

В.В. Ключан, І.В. Безп'ята

ДОСВІД ІНВЕСТУВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Питання інвестування аграрного сектора економіки та державне регулювання інвестиційної діяльності є визначальним для розвитку будь-якої економіки. В умовах економічної кризи ці питання набувають особливої актуальності. Тому для подолання кризових явищ та вибору правильних орієнтирів економічного розвитку аграрного сектора в Україні необхідно вивчити зарубіжний досвід залучення та використання інвестицій. У статті узагальнено зарубіжний досвід інвестування сільського господарства в розвинених країнах світу. Визначені основні форми державної підтримки розвитку аграрного сектора економіки, досліджено субсидування сільського господарства в розвинених країнах світу. Також в статті окреслено основні напрями використання досвіду зарубіжних країн для підтримки вітчизняного аграрного сектору.

Ключові слова: *інвестиції, державне регулювання, інвестори, аграрний сектор, кредитування, субсидії, оподаткування, фінансові ресурси.*

Постановка проблеми. Аграрний сектор економіки України нині перебуває у скрутному становищі, що зумовлене в першу чергу соціально-економічною кризою в країні та окремими негативними наслідками, що не могли не виникнути в процесі реформування. Основними причинами спаду виробництва продукції в сільському господарстві є відсутність належного фінансового забезпечення товаровиробників. За ринкових умов господарювання проблема фінансування аграрного сектора набуває актуальності. Економічні перетворення спричинили погіршення забезпеченості основними засобами аграрних підприємств, необхідність оновлення яких поєднується з подоланням фінансової кризи. У цих умовах для аграрного сектора економіки в Україні важливого значення набувають інвестиції, які поєднують в собі фінансове забезпечення і техніко-технологічне оновлення, оскільки виступають основними каналами надходження інновацій.

Для подолання кризових явищ та вибору правильних орієнтирів економічного розвитку аграрного сектору в Україні, необхідно вивчити зарубіжний досвід залучення та використання інвестицій в розвинених країнах світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку інвестиційної діяльності в аграрному секторі економіки висвітлено у працях відомих вітчизняних вчених: І.О.Бланка, В.К. Збарського, А.А.Пересади, М.І. Кісіля, М.Ю. Коденської, П.Т.Саблука та багатьох інших. Однак окремі сторони проблеми залишаються актуальними й потребують подальшого дослідження.

Мета статті полягає у вивченні особливостей залучення інвестицій в аграрний сектор економіки в зарубіжних країнах та на основі цього досвіду сформулювати основні напрями розвитку залучення інвестицій в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. У багатьох розвинених країнах держава відноситься до сільського господарства як до галузі особливого стратегічного призначення, яка вимагає спеціальних економічних заходів з її захисту від руйнівних стихійних ринкових процесів. Для цього ведеться розробка відповідної державної структурної, інвестиційної, кредитно-фінансової, цінової, податкової та страхової політики в рамках комплексних аграрних програм. Форми державної підтримки інвестиційного розвитку різноманітні. У різних країнах використовуються певні форми підтримки досліджень і розробок, такі як знижки з податку, тарифні й нетарифні бар'єри, державні закупівлі, позики і субсидії.

Політика Європейського Союзу є прикладом найбільш успішної моделі становлення і розвитку аграрної економіки. Все це стало можливим за рахунок ефективно розробленої і дієвої аграрної політики, що володіє уніфікованими для всіх країн Союзу інструментами. На

нашу думку, вивчення структури західноєвропейського сільського господарства, етапів формування і загальної еволюції аграрної політики в ЄС особливо актуально для наших умов.

Західноєвропейське сільське господарство, подолавши за короткий термін післявоєнну розруху, перетворилося на найбільшого виробника продовольства з величезним експортним потенціалом.

Одним із напрямів розвитку підтримки аграрного сектора в Європі є створення Європейського регіонального фонду та Європейського фонду орієнтації та гарантій в сфері сільського господарства [7].

Ресурси Європейського регіонального фонду використовуються на заходи з реконструкції та зведення об'єктів місцевої інфраструктури для забезпечення функціонування малих та середніх сільськогосподарських підприємств. За рахунок коштів Європейського фонду орієнтації та гарантій в сфері сільського господарства здійснюється фінансування різних інвестиційних проектів, що дозволяють підвищити рівень і ефективність виробництва фермерських господарств, розташованих у різних природно-кліматичних умовах [7].

Крім того, як зазначають окремі вчені, у країнах ЄС діють особливі форми і методи регулювання вкладень в сільськогосподарські землі з використанням механізму іпотеки [3]. Загальним критерієм проведеної політики в країнах ЄС є збереження земель сільськогосподарського призначення та забезпечення їх цільового використання з урахуванням вимог екологів.

Поряд з цілісною політикою державного регулювання в країнах Європи можна виділити і відмінності, які допускаються відповідно до угоди при створенні єдиного економічного простору держав Європейського Союзу – в кожній з них існують особливі пільги та обмеження руху капіталу.

Так, наприклад у Франції надання пільг інвесторам значною мірою носить вибіркового характер, що виражається у трьох напрямках. По першому напрямку, найбільш сприятливий режим іноземного інвестування надається країнам Європейського Союзу. Другий напрямок полягає в наданні пільг інвесторам, які здійснюють інвестиції у найменш розвинуті регіони країни. І, на кінець, третій напрямок виражається у чіткому розмежуванні непрямих та прямих інвестицій та наданні пріоритету останнім [1,2].

В Італії сільське господарство визначено Урядом як пріоритетна галузь народного господарства. Основними засобами стимулювання є субсидії, податкові та кредитні пільги. Підприємства, створені для діяльності в сфері сільського господарства на півдні країни, на 10 років звільняються від сплати податку на прибуток та місцевих податків. Інвестори, які придбавають землю у даному регіоні для будівництва виробничих сільськогосподарських об'єктів, звільняються від реєстраційного, іпотечного та земельного податків [1].

Уряд Німеччини, з метою залучення іноземних інвестицій у сільське господарство зосередив свою увагу на створенні сучасної виробничої та соціальної інфраструктури східної частини країни, що після 1989 року найбільше потребувала інвестиційних вливань. Так, держава надавала додаткові можливості щодо списання або збільшення амортизаційних відрахувань на основні засоби виробництва, за умови інвестування цих коштів на придбання або виробництво нових основних засобів. Крім того, під інвестування у сільське господарство державою надавалися гарантії для банківського кредитування за зниженою процентною ставкою. Загалом, різного роду доплати та виплати здійснювалися на більше, ніж 35% загального обсягу інвестицій. Іноземні інвестори були прирівняні в правах до вітчизняних [2].

В окремих країнах ЄС, незважаючи на відносну уніфікацію, операції з інвестиціями перебувають під більш жорстким контролем з боку держави. До таких країн належать, насамперед, Великобританія, яка застосовує як пільги для залучення (вивезення) капіталу, так і заходи, що обмежують його рух в рамках національних територій.

Найбільш інвестиційно-привабливою країною серед нових членів Європейського Союзу є Польща. Всього за останні роки іноземні інвестори вклали в польську економіку

понад 90 млрд. дол. США. Залучення таких обсягів іноземних інвестицій Польщі вдалося шляхом «маркетингового просування» країни в цілому, тобто створення позитивного іміджу країни.

Заслугує на увагу також система фінансової підтримки інвестицій в Польщі. Для її одержання інвестиції повинні відповідати одній з перелічених нижче вимог: обсяг нових інвестицій повинен перевищувати 10 млн. євро; обсяг інвестицій у розвиток і модернізацію існуючого бізнесу повинен перевищувати 500 тис. євро, повинно бути створено 100 або більше робочих місць (50 робочих місць для інвестицій в пріоритетні регіони) протягом хоча б п'яти років; інвестиції повинні забезпечувати впровадження нових технологій, що дозволяють виготовляти сучасні і конкурентоспроможні товари чи послуги[8].

Важливою складовою державного регулювання в США є фінансово-кредитна підтримка. Фінансування здійснюється через виділення із державного бюджету асигнувань на реалізацію цільових програм національного значення. На федеральному рівні виділяються дві цільові програми: стабілізація доходів й наукове забезпечення. Крім цього, на федеральному рівні діє понад 10 міжгалузевих цільових програм, що по різному стосуються інтересів сільського господарства і фермерів. До них належать такі програми: консервація і вилучення земель, продовольча допомога бідним верствам населення, маркетинг й інспекція, соціальний розвиток сільської місцевості та ін.

У США бюджетні кошти на сільське господарство виділяються у вигляді прямих грошових виплат, пільгових кредитів, безвідсоткових позик, безповоротних платежів. Фермерам надаються податкові пільги на інвестиції, надаються відстрочки платежів за кредитами. Субсидії сільському господарству в країні становить біля 20% у вартості сільськогосподарської продукції. Одним із найбільших операторів ринку фінансових послуг в США є Фермерська кредитна спілка, яка складається з комерційних банків, індивідуальних кредиторів і страхових компаній. Останніми роками при вирішенні проблем, пов'язаних із кредитуванням сільських товаровиробників, істотно підвищилася роль державного регулювання, спрямована на зниження тиску комерційних банків на економіку сільського господарства. З цією метою для стабілізації фінансового положення господарств були прийняті спеціальні програми для сільськогосподарського кредитування, які передбачали створення державної системи кредитування фермерів, у тому числі і із залученням кооперативних банків і фермерських кооперативів, власного капіталу фірм і компаній агробізнесу на пільгових умовах[5].

Постійно стимулюється залучення інвестиційних інститутів, орієнтованих на обслуговування сільськогосподарських товаровиробників, а також пов'язаних із споживчим сектором інфраструктури. Так, Фонд зі зміцнення ринків, доходу і пропозиції витрачає на підтримку купівельної спроможності фермерів США близько 1 млрд. дол. [2]. Функціонування подібних інститутів здійснюється в умовах мінімізації податкового навантаження, що є важливим економічним критерієм їх інвестиційної привабливості, що дозволяє акумулювати достатні ресурси для вкладення капіталу в сільське господарство.

Істотний інтерес представляє досвід Китаю як країни з перехідною економікою, що забезпечила останніми роками динамічний розвиток сільського господарства. Спільні риси розвитку та функціонування економіки України та Китаю дають можливість застосувати позитивний досвід КРН щодо державного регулювання інвестиційних процесів в аграрному секторі економіки. Успіхи економічної реформи в КНР підтверджують велике значення державного регулювання економіки. Оцінюючи сільське господарство як одну із найбільш перспективних галузей економіки Китаю, держава надає великого значення регулюванню реформ в аграрному секторі.

У Китаї зберігається система державного централізованого планування виробництва основних видів сільськогосподарської сировини в розрізі регіонів і країни в цілому. Однак, на відміну від періоду ринкового реформування, приватні товаровиробники мають можливість самі вибирати структуру товарного виробництва, технології та ринки збуту [7,8].

У даній країні кошти для інвестицій у сільське господарство надходять із чотирьох джерел: від держави (фінансові кошти), у формі кредитів (через державні банки), у формі коштів колективних господарських організацій у селі та від селянських дворів [8].

Значну частку у фінансуванні сільського господарства займають прямі іноземні інвестиції, досвід залучення яких є досить цікавим для України.

Китайський досвід показує, що вирішальну роль в залученні іноземних інвестицій в країну відіграють такі чинники: наявність єдиної довготермінової стратегії, що комплексно визначає конкретні настанови й орієнтири стійкого соціально-економічного розвитку; незмінність політичного курсу і стабільність загальної соціально-політичної ситуації в країні; відкритість зовнішньому світу при твердому відстоюванні кінцевих і особливо перспективних національних інтересів; застосування конкретних інструментів політики від часткових експериментів до широкого впровадження.

Китай зміг досягти позитивної динаміки інвестування економічного розвитку в цілому завдяки політико-правовим соціальним і культурним чинникам фінансового потенціалу. Зокрема КНР вдалося забезпечити політичну стабільність, мінімізувати корупцію, врегулювати на законодавчому рівні фактично всі проблемні питання щодо залучення і здійснення інвестицій, сформувати належний рівень економічної культури у громадян. Це створило необхідні передумови та дало поштовх активнішій інтеграції Китаю у міжнародний інвестиційний ринок і дозволило брати участь у перерозподілі світових інвестиційних потоків[6].

Розглянувши досвід іноземних країн у сфері інвестування сільського господарства можна зробити певні висновки та узагальнення. Зокрема, підходи до залучення інвестицій у галузь дуже різняться та залежать від цілей, які ставить перед собою та чи інша країна.

Серед заходів, що мають перспективу використання в нашій державі в сфері регулювання інвестування аграрного сектору, можна виділити:

–удосконалення механізмів та інструментів державної політики, спрямованих на розширення інвестиційного потенціалу та активізацію інвестиційної діяльності в аграрному секторі економіки;

–суттєве підвищення ефективності державного інвестування на основі чіткого визначення вичерпного переліку інвестиційних пріоритетів з метою уникнення розпорошення інвестиційних ресурсів, а також широкого запровадження реалізації проектів на засадах державно-приватного партнерства;

–покращення інвестиційного клімату шляхом удосконалення загального (податкового, земельного, корпоративного, митного) та спеціального інвестиційного законодавства, підвищення рівня захисту інтересів приватних інвесторів, посилення заходів боротьби з корупцією у сфері інвестиційної діяльності[4].

Сприяти розширенню бази інвестиційних ресурсів в аграрному секторі економіки та вплинути на спрямування цих ресурсів у напрямках, необхідних для реалізації програми модернізаційних реформ, можна лише за допомогою системи взаємоузгоджених дій у площинах грошово-кредитного, фіскального, організаційно-управлінського регулювання, зокрема:

1) розширення обсягів і доступності кредитного забезпечення для аграрного сектору економіки. Для цього необхідно забезпечити підвищення стійкості фінансової системи шляхом формування захисних і стабілізаційних антициклічних механізмів та розвиток її здатності до фінансування інвестиційних процесів;

2) удосконалення амортизаційної політики, суттєвого збільшення обсягів амортизаційних відрахувань для здійснення інвестиційної діяльності;

3) удосконалення фіскального стимулювання інвестиційної діяльності. Податкова політика України повинна перейти від домінування фіскальних пріоритетів до реалізації стимулюючого потенціалу шляхом надання податкових пільг та преференцій для аграрного сектору та частини прибутку аграрних підприємств, що спрямовується на модернізацію виробництва. [4].

Висновки. Отже, інвестиції виступають тим життєдайним ресурсом, який дасть можливість в умовах ринкової моделі господарювання зробити вітчизняний аграрний сектор конкурентоспроможним не лише на внутрішньому, а й зовнішньому ринках. Тому пріоритетною ціллю має бути визначення шляхів підвищення інвестиційної привабливості у сільському господарстві України та заходів, що сприятимуть зміцненню та підвищенню рентабельності сільськогосподарського виробництва, покращенню інвестиційного іміджу України та збільшенню обсягів залучення іноземних інвестицій та інвестицій в основний капітал, в її економіку.

Список використаних джерел:

1. Гаврилюк О.В. Зарубіжний досвід залучення іноземних інвестицій / О.В.Гаврилюк, С.В.Сіденко, Б.С.Арагау. – К., 1995. – 122 с.
2. Груцинський Я.М. Іноземний досвід створення правових передумов залучення інвестицій у сільське господарство / Я.М. Груцинський // Часопис Київського університету права. – 2010. – № 3. – С. 227-230.
3. Донцова Л.В. Система регулювання інвестиційних процесів в розвинутих країнах / Л.В. Донцова // Менеджмент в Росії і за рубежем. – 1999. – №4. – С. 40-45.
4. Пріоритети інвестиційної політики у контексті модернізації економіки України. – К.: НІСД, 2013. – 48с.
5. Резнік Н.П. Міжнародна практика інвестування аграрного сектору / Н.П. Резнік // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – № 12(91). – С. 65-67.
6. Стариченко М.А. Зарубіжний досвід організації інвестування сільського господарства / М.А. Стариченко // Економіка та управління АПК: Зб. наук. праць / Білоцерк. нац. аграр. ун-т – Біла Церква, 2012. – Вип. 9 (97). – С. 45-50.
7. Щербакова А.С. Світовий досвід формування та розвитку інвестиційного потенціалу сільськогосподарських організацій / А.С.Щербакова, Е.Ю.Судук // Вісник Черкаського університету. – 2013. – № 4(256) Серія «Економічні науки». – С. 100-105.
8. Яценко О.В. Зарубіжний досвід державного регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності / О.В. Яценко // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2009. – Випуск 2. – С. 65-73.

Klochan V.V., Bespyata I.V. Investment experience agricultural sector in foreign countries. The issue of investment in the agricultural sector and state regulation of investment activity is crucial for the development of any economy. With the economic crisis, these issues are of particular relevance. Therefore, to overcome the crisis and choosing the right targets economic development of the agricultural sector in Ukraine should learn foreign experience to attract investment and use. The article summarizes the international experience of investing agriculture in the developed world. The basic forms of state support for the agricultural sector, studied agriculture subsidies in developed countries. Also, the article outlines the main directions of the experience of foreign countries to support domestic agriculture.

Keywords: investment, government regulation, investors, agriculture, credit, subsidies, tax, financial resources.